

Behoeftte aan en evaluatie van een handboek over seksuele diversiteit en culturele verschillen in onderwijs en psychosociale zorg: voornaamste onderzoeksbevindingen.

Inleiding

Gedurende het Triangle project vond twee keer onderzoek plaats. Aan het begin van het project werd een behoeftenpeiling uitgevoerd onder de doelgroep. De doelgroep bestond uit psychosociale hulpverleners en onderwijzers die werken met jongeren. Specifieker geformuleerd, uit hulpverleners en onderwijzers die in principe antidiscriminatie werk op het gebied van homoseksualiteit ondersteunen, maar die zichzelf (nog) niet vaardig genoeg achten om dit systematisch en effectief uit te voeren in hun eigen werkveld. Nadat de dummy-versie van het handboek klaar was, vond een evaluatieonderzoek plaats onder de doelgroep. Het doel van het handboek is het versterken en verbeteren van de relevante kennis, zelfeffectiviteit en gedragsintentie ten aanzien van antidiscriminatie werk met betrekking tot homoseksualiteit, in het bijzonder binnen de multiculturele of multi-etnische context. Het doel van het evaluatieonderzoek was om de kwaliteiten van het handboek in dit kader te onderzoeken.

Methoden

De data werd verzameld aan de hand van gestructureerde schriftelijke vragenlijsten, die in de vier betrokken talen werden opgesteld. Respondenten werden geworven via de leden van de klankbordgroep en het netwerk van de betrokken partners van het Triangle project. Vragenlijst 1, voor de behoeftenpeiling, betrof onder meer de ervaringen van de respondenten met het onderwijzen over homoseksualiteit of het hulpverleners aan homoseksuele of lesbische jongeren, hun vertrouwen in hun eigen vaardigheden, en hun behoeften aan ondersteuning. De vragen richtten zich expliciet op de behoeften met betrekking tot het werken in een multiculturele context en het onderwijzen/hulpverleners aan diverse etnische groepen. Vragenlijst 2, voor het evaluatieonderzoek, betrof de veranderingen in relevante kennis, zelfvertrouwen en gedragsintenties door het lezen of gebruiken van het handboek, evenals de subjectieve evaluatie van de dummy-versie voor wat betreft de aantrekkelijkheid, toepasbaarheid en bruikbaarheid.

Respondenten

Het aantal respondenten bij de behoeftenpeiling was 377 (Italië 146, Duitsland 75, Oostenrijk 116, Nederland 40). De gemiddelde leeftijd van deze respondenten was 42 jaar (bereik, 16-75 jaar). Tweederde van de respondenten was vrouw. Bijna geen van de respondenten was van allochtone afkomst. Seksuele oriëntatie was heteroseksueel voor 83%, homoseksueel voor 15%, en biseksueel voor 2% van de respondenten. Tweederde van de respondenten werkte in de onderwijssector (als onderwijzer of psychosociale hulpverlener), en eenderde werkte in de gezondheidszorgsector (als psychosociale hulpverlener of arts/verpleegkundige).

Het aantal respondenten van het evaluatieonderzoek betrof 224 (Italië 102, Duitsland 43, Oostenrijk 31, Frankrijk 39, Nederland 9). De gemiddelde leeftijd van deze respondenten was 41 jaar (bereik, 18-70 jaar). Tweederde van de respondenten was vrouw. Bijna geen van de respondenten was van allochtone afkomst. Seksuele oriëntatie was heteroseksueel voor 73%, homoseksueel voor 22%, en biseksueel voor 1% van de respondenten. Drievierde van de respondenten werkte in de onderwijssector (als onderwijzer of psychosociale hulpverlener), en eenvierde werkte in de gezondheidszorgsector (als psychosociale hulpverlener of arts/verpleegkundige).

Bij de data-analyse is gecorrigeerd voor de verschillen in aantal respondenten per land (met uitzondering van de analyse op de subgroep artsen/verpleegkundigen, gezien de kleine aantallen).

Bevindingen bij de respondenten die werken in de onderwijssector

Behoeftenpeiling

De voornaamste problemen bij het lesgeven over homoseksualiteit waren:

(tussen haakjes staat het percentage respondenten dat dit probleem heeft ervaren)

- de jongeren willen er niet openhartig over praten (65%)
- de ouders van de jongeren zijn tegen het onderwijzen over homoseksualiteit (59%)
- de jongeren hebben een vijandige of onverschillige houding gedurende de les (53%)
- de jongeren gedragen zich agressief of beledigend ten opzichte van homoseksuele jongeren in de groep (48%)
- ik was er niet zeker van hoe goede zorg te bieden aan homoseksuele jongeren in de groep (47%)
- ik miste een onderwijspakket over homoseksualiteit (42%)

De vaardigheden waarin de respondenten de minste zelfvertrouwen hadden waren:

(tussen haakjes staat het percentage respondenten met weinig zelfvertrouwen op dit aspect)

- adequaat hanteren van verschillen tussen jongeren met verschillende cultureel-etnische achtergrond (52%)
- goed aansluiten bij de leefwereld en ervaringen van jongeren (40%)
- het creëren van een dusdanige sfeer, dat jongeren openhartig over seksualiteit en relaties durven te praten (39%)
- adequaat omgaan met (religieuze) anti-homo attitudes of overtuigingen (39%)
- vrijuit spreken over gelijkheid en verschillen in seksualiteit van heteroseksuelen en homoseksuelen (36%)
- adequaat omgaan met een coming-out van een jongere gedurende de les (34%)

De thema's waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren:

(tussen haakjes staat het percentage respondenten dat dit thema als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- het coming-out proces (52%)
- aspecten van gezondheid en (psychologische) problemen geassocieerd met homoseksualiteit (37%)
- seksualiteit van homo's en lesbo's (36%)
- homoseksualiteit in relatie tot religie en cultuur (32%)
- manieren waarop homo's en lesbo's worden gediscrimineerd (31%)
- sociale kaart met relevante organisaties in hun land (26%)

De methoden waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren:

(tussen haakjes staat het percentage respondenten dat deze methode als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- hoe te onderwijzen over homoseksualiteit voor een klas of andere groep van jongeren (65%)
- hoe om te gaan met homonegatieve attitudes in een klas (53%)
- hoe homoseksuele en lesbische leerlingen of cliënten te ondersteunen en bekrachtigen (46%)
- algemene richtlijnen voor antidiscriminatie werk (theorie, maatstaven) (34%)

De contexten waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren:

(tussen haakjes staat het percentage respondenten dat deze context als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- het werken met gemengde groepen voor wat betreft sekse en seksuele voorkeur (72%)
- het werken met gemengde groepen voor wat betreft etnische achtergrond (46%)
- het werken met individuele homoseksuele of lesbische jongeren (44%)

Evaluatie van de dummy-versie van het handboek

- Kennistoename

De informatieve waarde van het handboek werd beoordeeld als (erg) hoog door 59% van de docenten en 76% van de psychosociale hulpverleners. De meerderheid van de respondenten gaf aan dat hun kennis over de diverse thema's was gestegen na het lezen van het handboek. Kennis over verschillen tussen homoseksuele meisjes en jongens al naar gelang hun cultureel-etnische achtergrond verbeterde voor relatief veel respondenten.

- Evaluatie van de hulpmiddelen

De praktische waarde van het handboek voor het onderwijs en de psychosociale zorg werd beoordeeld als (erg) hoog door bijna 60% van de docenten en 70% van de psychosociale hulpverleners. De hulpmiddelen (en aspecten daarvan zoals voorbereidingstijd, uitvoeringstijd, aantrekkelijkheid voor jongeren) werden behoorlijk positief beoordeeld door de meerderheid van de respondenten.

- Veranderingen in zelfeffectiviteit, dankzij het handboek

De ingeschatte zelfeffectiviteit met betrekking tot het onderwijzen over homoseksualiteit verbeterde bij meer dan de helft van de docenten. De verbetering was het sterkst voor wat betreft het vertrouwen in hun kennis over homoseksualiteit en in hoe vorm of inhoud te geven aan de les. Het zelfvertrouwen ten aanzien van het zorgverlenen aan homo's en lesbo's verbeterde bij de helft van de docenten, en 40% van de psychosociale hulpverleners in de onderwijssector.

- Veranderingen in gedragsintentie, dankzij het handboek

De intentie tot het onderwijzen over homoseksualiteit steeg bij bijna de helft van de docenten. De intentie tot het zorgverlenen aan individuele homo's en lesbo's steeg bij bijna de helft van de docenten en meer dan de helft van de psychosociale hulpverleners. De intentie tot het counsellen van groepen homo's en lesbo's verbeterde voornamelijk bij de psychosociale hulpverleners, maar ook bij een vierde van de docenten.

- Evaluatie van de aandacht voor etnische achtergrond in het handboek

Tachtig procent van de respondenten was van mening dat de onderwerpen etniciteit en de multiculturele samenleving (min of meer) voldoende waren gerepresenteerd in het handboek.

- Evaluatie van de afzonderlijke hoofdstukken

Specifieke aspecten (zoals schrijfstijl) en onderdelen (zoals de verhalen) van ieder hoofdstuk werden geëvalueerd door de respondenten. In het algemeen werden de hoofdstukken behoorlijk positief gewaardeerd door de meerderheid van de respondenten. Door de respondenten gegeven commentaar of suggesties zijn gebruikt om het handboek te verbeteren.

Bevindingen bij de respondenten die werken in de zorgsector

Behoeftenpeiling

De voornaamste problemen bij hulpverlening aan homoseksuele of lesbische jongeren waren: (tussen haakjes staat het percentage respondenten dat dit probleem heeft ervaren)

- ik was onzeker over mijn kennis over homoseksualiteit in cultureel-etnische minderheidsgroepen (91%)
- ik was onzeker over hoe goede zorg te bieden aan een homoseksuele jongere (63%)
- ik was onzeker over mijn kennis over homoseksualiteit (56%)
- ik miste een handboek voor het zorgverlenen aan homo's en lesbo's (53%)
- ik was onzeker over hoe rekening te houden met homospecifieke aspecten gedurende de counseling (51%)

De vaardigheden waarin de respondenten de minste zelfvertrouwen hadden waren: (tussen haakjes staat het percentage respondenten met weinig zelfvertrouwen op dit aspect)

- het adequaat herkennen van problemen die verband houden met de homoseksuele voorkeur (44%)
- het adequaat beoordelen of zijn of haar homoseksuele voorkeur een thema binnen de counseling hoort te zijn (35%)
- het adequaat beoordelen of zijn of haar cultureel-etnische achtergrond een thema binnen de counseling hoort te zijn (35%)

De thema's waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren: (tussen haakjes staat het percentage respondenten dat dit thema als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- het coming-out proces (61%)
- aspecten van gezondheid en (psychische) problemen die verband houden met homoseksualiteit (49%)
- homosexualiteit in relatie tot religie en cultuur (31%)
- seksualiteit van homo's en lesbo's (31%)
- homospecifieke counseling (30%)

De methoden waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren: (tussen haakjes staat het percentage respondenten dat deze methode als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- hoe het onderwerp homoseksualiteit adequaat ter sprake te brengen tijdens de counseling (46%)
- hoe homoseksuele en lesbische cliënten of leerlingen te ondersteunen en bekrachtigen (41%)
- hoe te onderwijzen over homoseksualiteit voor een klas of andere groep van jongeren (39%)
- homospecifieke counselingsmethodologie (38%)

De contexten waarover de respondenten de meeste informatie wensten waren: (tussen haakjes staat het percentage respondenten dat deze context als erg relevant voor het handboek beschouwde)

- het werken met gemengde groepen voor wat betreft sekse en seksuele voorkeur (60%)
- het werken met individuele homoseksuele of lesbische jongeren (46%)
- het werken met gemengde groepen voor wat betreft etnische achtergrond (44%)
- het werken met etnische minderheidsgroepen (43%)

Evaluatie van de dummy-versie van het handboek

- Kennistoename

De informatieve waarde van het handboek werd beoordeeld als (erg) hoog door 48% van de psychosociale hulpverleners en 46% van de doktoren/verplegers. Ongeveer eenderde van de respondenten gaf aan dat hun kennis was toegenomen op diverse thema's na het lezen van het handboek. Kennis over verschillen tussen homoseksuelen al naar gelang hun cultureel-etnische achtergrond verbeterde voor relatief veel respondenten.

- Evaluatie van de hulpmiddelen

De praktische waarde van het handboek voor het counselen werd beoordeeld als (erg) hoog door 52% van de psychosociale hulpverleners en 50% van de doktoren/verplegers. De hulpmiddelen (en aspecten daarvan zoals voorbereidingstijd, uitvoeringstijd, aantrekkelijkheid voor jongeren, bruikbaarheid voor jongeren van etnische minderheidsgroep) werden behoorlijk positief beoordeeld door de helft van de respondenten.

- Veranderingen in zelfeffectiviteit, dankzij het handboek

Het zelfvertrouwen met betrekking tot het counselen van homo's en lesbo's verbeterde bij 29% van de psychosociale hulpverleners en 54% van de doktoren/verplegers. De verbetering was het sterkst voor wat betreft het vertrouwen in hun kennis over homoseksualiteit in etnische minderheidsgroepen en in hoe goede zorg te bieden aan homoseksuele jongeren uit etnische minderheidsgroepen.

- Veranderingen in de gedragsintentie, dankzij het handboek

De intentie tot het counselen van individuele homo's en lesbo's steeg bij 25% van de psychosociale hulpverleners en 39% van de doktoren/verplegers. Echter, de intentie daalde bij bijna hetzelfde percentage van respondenten (psychosociale hulpverleners 17%, doktoren/verplegers 31%). De intentie tot het counselen van groepen homo's of lesbo's verbeterde bij 21% van de psychosociale hulpverleners en 31% van de doktoren/verplegers. Ook hier zien we dat de intentie daalde voor eenzelfde of zelfs een hoger percentage van respondenten (psychosociale hulpverleners 21%, doktoren/verplegers 46%). Mogelijk is deze daling het gevolg van een sterkere intentie tot het verwijzen van jongeren naar homospecifieke hulporganisaties, zoals genoemd in het handboek.

- Evaluatie van de aandacht voor etnische achtergrond in het handboek

Tweeënzeventig procent van de respondenten was van mening dat de onderwerpen etniciteit en de multiculturele samenleving (min of meer) voldoende waren gerepresenteerd in het handboek.

- Evaluatie van de afzonderlijke hoofdstukken

Specifieke aspecten (zoals schrijfstijl) en onderdelen (zoals de verhalen) van ieder hoofdstuk werden geëvalueerd door de respondenten. In het algemeen werden de hoofdstukken positief gewaardeerd door de helft van de respondenten. Door de respondenten gegeven commentaar of suggesties zijn gebruikt om het handboek te verbeteren.

Conclusie

Deze studie toont de grote behoefte onder docenten en hulpverleners aan voor ondersteuning bij het doen van antidiscriminatiewerk met betrekking tot homoseksualiteit in hun werkveld.

De handleiding zoals ontwikkeld binnen het project Triangle voldoet ten minste ten dele aan deze behoefte, zoals blijkt uit de positieve evaluatie van het handboek door de doelgroep. Zowel docenten als hulpverleners onderschrijven de informatieve en praktische waarde van het handboek. Dankzij het handboek is de intentie tot het onderwijzen over homoseksualiteit verbeterd, alsook het zelfvertrouwen bij het onderwijzen over homoseksualiteit of het counselen van homoseksuele en lesbische jongeren.

Voor meer informatie over de onderzoeksresultaten van het project Triangle kunt u contact opnemen met Floor Bakker, senior onderzoeker bij de Rutgers Nisso Groep (www.rng.nl)